ARILAR MASALI

Evvel zaman içinde müreffeh bir arı kovanı varmış. Bu kovan kendi tarihi içinde en parlak, en yüksek dönemlerinden birini yaşamaktaymış. Ticaret ve endüstri alabildiğine gelişmiş, bilim ve sanatlar inanılmaz biçimde ileri bir durumdaymış bu kovanda. Her tarafta bir hareket, bir canlılık gözleniyormuş. **Fakat bu kovanda ahlak adına, erdem adına hiç bir değer yürürlükte değilmiş.** Hırs, açgözlülük, kendini beğenmişlik, aşırı lüks tutkusu, kumar, zevk düşkünlüğü, dalavere, zulüm, kısaca aklınıza ne kadar ahlaksızlık geliyorsa almış yürümüş bu kovanda. Kovanı yöneten devlet kademeleri tam bir başıbozukluk içindeymiş. Adalet denen şeyin bırakın kendisini ismi bile kalmamış. **Hatta bu arı kovanı bir kovan devleti olarak büyüklüğünü işlediği cinayetlere borçluymuş.** Sonuç alıcı politika hilelerine erdem gözüyle bakılıyor, zeki hilekârlar el üstünde tutuluyormuş. **-Ne var ki bütün bunlara rağmen arı toplumu örgütlenmiş bir biçimde gelişmeye ve ilerlemeye devam ediyormuş-** Tüm mesele bu gelişmeyle birlikte kovana akan servetten aslan payını koparmakmış. Kovanın üyeleri bu payın sahibi olabilmek için yeni yatırım alanları açtıklarından memleket ekonomisi biraz daha gelişmiş olmaktaymış. **Hırs, tamah, aç gözlülük, sınırsız tüketim iktidar hırsı gibi tutkular bu gelişme ve ilerlemenin motor gücünü oluşturduğundan hiç kimse tutup da arı toplumunu ahlaken ıslah etmeyi aklından geçirmiyormuş.** Fakat bir gün hiç beklenmedik bir felaket arı toplumunun kapısını çalmış. Namuslu olmayan kazançlarla oldukça zenginleşmiş bir üye, bir eldivencinin kendisine koyun derisi eldiven vereceği yerde ,keçi derisinden bir eldivenle aldatmaya kalkıştığını ileri sürerek, bu tür ahlaksızlıkların kovan toplumunu bir gün mahvedeceği kehanetinde bulunmuş- Diğer hilekar üyeler de bu sızlanmalara katılmışlar ve doğruluk istemeye başlamışlar. Her tarafta, memleketin ahlaksızlıktan battığını ileri süren sloganlar yükselmeye başlamış. Sonunda tüm kovan toplumu erdemli ve ahlaklı olmaya karar vermiş. Fakat sonuçta hiç beklenmedik gelişmeler olmuş. Mahkemelere garip bir ıssızlık çökmüş. Bir sürü devlet adamı işsiz kalmış. Herkes aza kanaat ettiği için yalnızca gerekli olan üretilmeye ve gerekli olan tüketilmeye başlanmış. Her tarafta işsizlik almış yürümüş. Sanatlar gerilemeye başlamış- Hiç bir yükselme ve şöhret tutkusuna yer olmadığı için atılımcılık ve girişimcilik ruhu ölmüş Ve topluma bir adalet hâkim olmuş. Ne var ki iş bu kadarla bitmemiş. Arı soyu hakkında hep iyi duygular besleyen ve kovanlar arası barıştan yana olan arı toplumu, bir gün düşmanlarının istilasına uğramış. Yokluk, kayıtsızlık ve nüfusun azalması yüzünden bizim arı kovanı düşmanlarına karşı hiç bir tedbir alacak gücü kendisinde bulamamış. Birçok acı gelişmeden sonra felaket artıkları, bir ağaç kovuğuna sığınmışlar ve ahlaklılıklarının tadını bol bol çıkarmışlar.

Şimdiye dek ninelerinizden böyle masallar dinlemediğinizi biliyorum- Sonunda hep iyilerin ve erdemlilerin kazandığı, kötülerinse kaybettiği masallara hiç benzemiyor bu anlattığım. Siz bu masalı sevimsiz bir şaka olarak değerlendirmeden, masalı uyduranın kim olduğunu zikredeyim hemen; **onsekizinci yüzyılın ilk yarısında yaşamış Fransız asıllı bir İngiliz yazarı olan Bernard Mandeville.** Kendisi ünlü Fransız yazan La Fontaine'in hayvan masallarını İngilizce'ye çevirirken, aşka gelip bir tane de kendisi yazmak istemiş olmalı. Fakat şu var ki, La Fontaine'nin masallarıyla hep edebiyat tarihçileri ilgilenmişken, «Arılar Masalı»yla, özellikle de iktisadi düşünce tarihçileri ilgilenmişler. Nedeni ise gayet basit; iktisadi davranışın değerden bağımsız, (Batılı tabirle konuşursak «immoral» yani «lâ-ahlaki») olduğu ilkesini benimseyen çağdaş iktisatçılar, bu ilkeyi tarihsel olarak masalcımız Mandevilîe ile temellendirmek istemiş olmalıdır.

Onsekizinci yüzyıl İngiltere’si deyince akla hemen sanayi devrimi gelir. O, büyük kumkumanın yaşandığı ve korkunç bir değer karmaşasının başladığı sanayi patlaması dönemi. Bu dönemde hırs,

tamah, bencillik, bireysel çıkar, israf, lüks tüketim, kumar, içki... vs, günlük yaşantının ön safında bireysel davranışın belirleyen yeni değer unsurları olarak ön plana geçerlerken, Batı'ya özgü de olsa yine bir ahlakilik belirten değerler, toplumda öteden beri oynamakta olduğu önemli rollerini yitirmiş idiler- Onsekizinci yüzyıl İngiltere'sinde ahlaki değerler meselesinin felsefi anlamda gündeme gelmesi bununla ilgiliydi. Kimisi insanın, özünde «kötü» olduğunu ileri sürerken, kimisi «iyi» olduğunu kanıtlamaya çalışmaktaydı. Gerçi daha önce bir **Hobbes** çıkmış, insanın kurdu olduğunu söylemişti ama, hiç kimse açıktan mutluluk ve refahın sağlanması için kurtlaşmak gerektiğini ileri sürme cesaretini gösterememişti. Bunu Mandeville başardı ve insanın temelde iyi olup olmadığı tartışmasını bir tarafa bırakıp, toplumsal gelişme ve refahın sağlanması için açıkça ahlak denen şeye sırt çevrilmesi gerektiğini öne sürdü. **Genel toplumsal mutluluk, Mandeville'e göre, tek tek bireylerin erdemlerine değil, kötülüklerine dayanmaktaydı. Toplum ilerlemek ve gelişmek istiyorsa, önce ahlakın boş bir şey olduğuna kendisini inandırmalıydı. Aksi halde arı kovanı gibi yoksullaşır ve zayıf düşerdi.**

Çağdaş iktisat tarihçileri şimdi harıl harıl Adam Smith gibi, Keynes gibi ünlü batılı iktisatçıların Mandevilîe ile düşünsel ilişkisini araştırmakla meşguller. Bu araştırmalardan kiminin vardığı sonuca göre, Mandeville'deki «ihtiras» ve «kötülük» gibi kavramlar, Adam Smith'in bireysel «fayda» ve «çıkar» kavramlarına tekabül etmekte. Doğrusu çağdaş iktisadın, kârı ya da sağlanacak faydası maksimize edebilmek için her yolu mubah sayan ekonomik davranış yaklaşımı, Mandeville'e çok şey borçlu olmalıdır. Değerden bağımsız bir ekonomi bilimine ulaşabilmek için sarf edilen bunca çaba da...(sh: 187-191)

Kaynak: İlhan KUTLUER, İki Denizin Birleştiği Yer, Nehir Yay.,1987, İstanbul